

עיונים במוסיקה

חברים כותבים

חוברת א'

שבט תשל"ג

ינואר 1973

איגוד הקומפוזיטורים בישראל

מבט אחורה על האופרה "אשמדאי"

הצגת בכורה של אופרה חדשה היא חוויה מיוחדת במינה למלחין היצירה ועם עבור הזמן מתחיל הוא אט אט לזכור פרטים אשר נעלמו ממנו בתוך ההתרגשות.

נשאלתי לא מזמן כיצד הגעתי לרעיון לכתוב את האופרה הזאת. כדי לענות על שאלה זו, נאלץ אני לחזור דרך ארוכה אחורה. יום אחד בשנת 1966 צלצל הטלפון ופקיד משרד החוץ הודיע לי שבארץ נמצא פרופ' רולף ליברמן, מנהל האופרה הממלכתית של המבורג בגרמניה. הוא בא עם צוות טלויזיה כדי להכין סרט דוקומנטרי על ישראל. עניין אותו בעיקר הקונטרסט החריף בין הישן והחדש ביותר – זה ליד זה ולכן היה מעוניין לראיין אותי, במעבדה למוסיקה אלקטרונית, כמסמל הזרם החדש במוסיקה הישראלית.

כבר למחרת בבוקר הופיע מר ליברמן עם צוותו וביעילות יתר הכינו אחת שתיים את כל המנגנון הטכני. כבר עמד מיקרופון לפני והדו-שיח בינינו, של שאלה ותשובה, החל קולח. שאלותיו של מר ליברמן היו קצרות, לענין, מנוסחות לא פעם באופן פרובוקטיבי כדי להוציא אותי פה ושם משווי משקלי. האווירה נעשתה חמה ולא רק בגלל זרקורי אור מצלמות הטלויזיה, אלא גם בגלל מלחמת שניים של המראיין והמראיין. לא פלא, איפוא, שכבר אחר זמן קצר נאלצנו להפסיק, להחליף סרטים וגם לנוח מעט. בהפסקה הזאת שאל אותי מר ליברמן, האם לא הייתי רוצה לכתוב אופרה לתיאטרון שלו. אמרתי בחיך, כן כן, ועברתי לסדר היום, כי לא לקחתי את ההערה ברצינות. המשכנו בראיון עד אשר העיר אחד המארגנים כי לוח הזמנים דורש להפסיק מיד ולהתחיל לצלם במקום אחר. מר ליברמן הסכים בתנאי שיתנו לו עוד שעה למחרת לעבוד במעבדה, כי עליו לשאול אותי עוד מספר שאלות. הובטח לו הזמן הזה – ולמחרת בבוקר שוב הופיע כל הצוות, שוב אותו המתח, שוב אותו החוס ושוב ההפסקה בין חלק אחד של שיחה ובין חלקה השני. אך שאלתו של מר ליברמן בענין האופרה נשנתה. עדיין התייחסתי בספק לשאלה הזאת, ומשום מה פניתי אל רעיתו של מר ליברמן, אשר ישבה כל הזמן בשקט בפניה אחת של החדר. שאלתי אותה בפשטות, האם יש טעם להתייחס ברצינות לשאלה כזאת של בעלה, כי הייתי סבור שזאת היתה רק מעין שאלת נימוסין. אך היא ענתה מיד ברצינות מוחלטת: "אם בעלי אומר זאת, הוא גם מתכוון לזה". ברגע זה נולדה האופרה "אשמדאי".

חבלי הלידה של היצירה הזאת מזכירים לי חוויה אחרת אשר היתה לי כעולה חדש בארץ. בשנת 1934 נתתי את הרסיטל הראשון לפסנתר בקבוץ בית אלפא. היה זה יום חמסין כבד מאד והגעתי מאוחר בערב מתחנת הרכבת שאטה אל המשק. הייתי אחרי מחלה מחלישה, שהיום היו מגדירים אותו בודאי כנגרמת ע"י וירוס זה או אחר, אך אז קראו לזה פשוט פופטצ'י. חדר האוכל היה מלא מפה לפה בחברי בית אלפא, חפציבה, עין חרוד ותל-יוסף. בקצור, כל הסביבה עלתה לרגל למאורע הנדיר הזה, בימים ההם. עמדו בחוץ, ישבו על הגג, לא היתה

פינה פנויה לנמלה. על יד הקיר עמד פסנתר וכך ישבתי עם הגב אל הקהל. את האויר אפשר היה לחתוך במספרים. פתחתי את התכנית בסונטה ברה מינור מאת בטהובן, וכשגמרתי, הקיף אותי שקט מוחלט. שקט של כח פלדה. שקט של קיר שאי אפשר לפרוץ. נבהלתי מן המכה הפתאומית הזאת. לא העזתי להסתובב ולא ידעתי מה לעשות. רגעים אחדים הייתי כאילו בחלל ריק והרגשתי שאני מוכרח להציל את עצמי. פשוט המשכתי לנגן ובחרתי בטוקטה ופוגה בדו מז'ור מאת באך. כשגמרתי את היצירה הזאת נמשך השקט במלוא עצמתו. כעת הסתובבתי וראיתי לעיני תמונה אשר לעולם לא אשכח. מאות אנשים מכל הגילים ישבו ועמדו ועל פרצופיהם ומבטם השתקפו חלומות מעולם אחר. תמונה זאת הקסימה אותי והוציאה גם אותי מן הראליות של המתרחש. חזרתי אל המקלדת, שכחתי שאני נותן קונצרט והמשכתי לנגן עד אמצע הלילה, עד שאפסו כוחותי הפיסיים.

חוויה זו חזרה שנית בחיי בערב הפרמיירה של האופרה "אשמדאי". כשירד המסך על המערכה הראשונה, ישבתי במקומי בשורה הראשונה וראשי כאילו נתון על מגש, בציפיה לגזר הדין. ידעתי כי מחיאות הכפיים מעידות על הצלחה או כשלון. חכיתי וחכיתי שניה ועוד שניה אך שוב היה זה אותו שקט שאין לעבור בו. באולם ישבו למעלה מ-1000 איש, והם לא זעו ולא נעו ולא הוציאו הגה מפיהם. אט אט נדלק האור באולם והצופים קמו ויצאו בשקט כדי לטיל בפרוזדורים של התאטרון. למדתי את שפת השקט בבית אלפא, ועמדתי במבחן כאשר הוא דבר אלי שוב בהמבורג בתום הצגת האופרה של אשמדאי.